

Горошкін І.О. (Інститут педагогіки НАПН України)

ФОРМУВАННЯ КЛЮЧОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Нормативними документами визначено 10 ключових компетентностей, що мають бути сформовані в здобувачів освіти. Аналіз змісту чинної програми за тематичним, лексичним, функційним критеріями засвідчив, що ключові компетентності в учнів початкових класів на уроках іноземної мови формуються різною мірою. Тематичний критерій відображав потенційні можливості тем ситуативного спілкування для формування ключових компетентностей учнів початкової школи; лексичний визначав відповідність лексики, яку засвоюють учні початкових класів; функційний дав змогу побачити можливість формування означених компетентностей через низку мовленнєвих функцій, які опановують учні 1-4-х класів.

Спілкування державною (рідною) мовою – єдина ключова компетентність, яка в четвертому класі формується меншою мірою, ніж у першому. Учні вже мають певний словниковий запас, здобутий у першому класі, отже, необхідність у використанні державної мови від класу до класу поступово знижується.

Акцентуємо увагу на формуванні такої компетентності, як *спілкування іноземними мовами*, що є провідною метою навчання. У цьому контексті можна говорити про системне її формування відповідно до вікових особливостей учнів. У першому класі вона лише починає формуватися й реалізується, згідно з функційним критерієм, переважно через низку мовленнєвих функцій, як-от: привітатися, попрощатися, подякувати, ставити запитання й відповідати на них тощо. Попри те, що мовленнєві функції ситуативного спілкування (привітатися, попрощатися, вибачитися, подякувати, представити себе/когось тощо) однакові для першого та другого класів, тематика ситуативного спілкування й лексичний діапазон у 2 класі розширюються, збільшується словниковий запас учнів, оскільки добір лексичного матеріалу здійснюється не тільки з урахуванням вікових особливостей учнів, а й комунікативних завдань. Лексичний матеріал, об'єднаний

комунікативною функцією, в освітній процес вводиться поступово, від простого – до складного. Це закладає підґрунтя для формування в учнів умінь використовувати мовні одиниці в різних контекстах відповідно до комунікативних завдань. Означена компетентність формується впродовж усього освітнього процесу, незалежно від тематики занять та видів завдань.

Математична компетентність. Якщо в першому класі на уроках іноземної мови учні вивчали числівники від 1 до 10, у другому – до 20, третьому – до 100, то означена компетентність формується в 1-4 класах різною мірою з огляду на лексичний запас і тематику спілкування.

Основні компетентності у природничих науках і технологіях формуються відповідно до лексичного й тематичного критеріїв частково, в межах тем «Природа» (1-2 класи), «Природа та навколишнє середовище України та країн виучуваної мови» (3-4 клас).

Інформаційно-цифрова компетентність формується повною мірою в початкових класах лише під час використання в процесі навчання інформаційних технологій. Психологи доводять, що учні, народжені в ХХІ столітті, звикли користуватися комп'ютерами, планшетами, смартфонами, тому залучення цих засобів в освітній процес є логічним і доцільним.

Уміння вчитися впродовж життя. У 1 класі учні лише починають самостійно працювати з підручником, робочим зошитом, розрізняти систему позначок, що спрямовує їхню навчальну діяльність, привчаються шукати інформацію з різних джерел, а також організувати час і навчальний простір, однак ще не здатні критично оцінювати інформацію та оцінювати власні навчальні досягнення, що зумовлено їхніми віковими особливостями. Попри це, можемо стверджувати, що компетентність формується з 1 класу незалежно від теми.

Така ключова компетентність, як *ініціативність і підприємливість*, потребує сформованості вмінь ініціювати усну, писемну, зокрема онлайн-взаємодію іноземною мовою для розв'язання конкретної життєвої ситуації. У першому класі учні оволодівають мовленнєвими етикетними формулами привітання, прощання, вчаться представити себе або когось, описувати когось або щось, привітати зі

святом, ставити запитання, тобто отримують необхідний мінімум умінь для ініціювання комунікативної взаємодії іноземною мовою. Отже, означена компетентність формується з першого класу.

Соціальна та громадянська компетентності в учнів 1 класу формуються частково, оскільки складно говорити про сформованість в учнів першого класу вмінь формулювати власну позицію, водночас вони співпрацюють з іншими суб'єктами освітнього процесу, спілкуючись іноземною мовою (у межах словникового запасу). Результатом є здобування знань з іноземної мови, формування вмінь нею послуговуватися. У першому класі відбувається соціалізація учнів, що значною мірою забезпечує формування означених компетентностей. У подальшому ці компетентності формуються передусім через комунікативну взаємодію з учителем та однокласниками на уроках іноземної мови.

Обізнаність та самовираження у сфері культури. Першокласники, згідно з вимогами чинної програми, ознайомлюються зі святами в Україні та в країні, мова якої вивчається, що сприяє усвідомленню учнями цінності культури для людини й суспільства. Означена компетентність формується передусім у межах тем «Свята та традиції», «Подорож Україною та країнами виучуваної мови».

Згідно зі змістом програми, в 1-3 класах не передбачено формування такої ключової компетентності, як *екологічна грамотність і здорове життя*. Ця компетентність може формуватися ситуативно, оскільки автори деяких підручників все ж таки включили відомості про екологію та здоровий спосіб життя. Лише в 4 класі формування означеної компетентності відбувається повноцінно й системно. Необхідним для цього мовним інвентарем учні оволоділи в процесі вивчення тем «Людина» та «Природа і навколишнє середовище України та країн, мови яких вивчаються» (довкілля, природні явища).

Отже, ключові компетентності формуються в учнів початкових класів різною мірою. З огляду на це, у формуванні низки цих компетентностей зростає роль учителя, який може впливати на тематику завдань, добір лексичних одиниць для засвоєння учнями.